EEN ONDERDOMPELING TEGEN HONDSDOLHEID

In voorgaande eeuwen was hondsdolheid een gevreesde ziekte. Wie na een beet van een dolle hond (Afb. 1) de verschijnselen ervan ging vertonen, kwam namelijk op een gruwelijke manier aan zijn eind. In een vergevorderd of terminaal stadium van de ziekte, dan vaak aangeduid als watervrees, kreeg een patiënt een grote afkeer en angst voor water en het drinken daarvan. Onder die omstandigheden was het logisch dat elke mogelijkheid om de ziekte te voorkomen of ervan af te komen, werd aangegrepen.

Remedies

Manieren om hondsdolheid na een beet van een dolle hond tegen te gaan, waren onder andere het uitspoelen van de wond met azijn of zelfs zoutzuur, het wegsnijden van het gebied rond de beetwond en het met een gloeiend ijzer 'schoonbranden' van de wond. Daarbij werd de regel 'zachte heelmeesters maken stinkende wonden' genadeloos toegepast. Op die manier zou het gif, dat volgens de toenmalige inzichten de ziekte veroorzaakte, onschadelijk kunnen worden gemaakt. Hopeloze gevallen ondergingen soms de verstikkingsdood als methode om ze uit hun lijden te verlossen.

Gelukkig waren er ook remedies die minder bizar of pijnlijk waren. Zo zou iemand die onverwacht in zee werd ondergedompeld, van hondsdolheid genezen. Ook langs de Nederlandse kusten werd aan deze minder pijnlijke en minder ingrijpende aanpak geloof gehecht, vooral in de 18-eeuw. Meldingen en beschrijvingen van gevallen van hondsdolheid waarbij deze remedie werd toegepast, zijn onder andere te vinden in het tijdschrift De Navorscher uit 1856. Het tijdschrift fungeerde naar eigen zeggen als 'middel tot gedachtenwisseling en letterkundig verkeer tusschen allen, die iets weten, iets te vragen hebben of iets kunnen oplossen.' Iemand schrijft daarin dat in 1757 op een linnenblekerij buiten Haarlem een man, vrouw, knecht, meid enz., totaal acht personen, gebeten werden door hun eigen hond, die dol was. De slachtoffers werden naar zee gebracht om daar te worden ondergedompeld. Of dat effect heeft gehad, is onbekend.

Wervershoof

Uitvoeriger is de beschrijving in hetzelfde tijdschrift door een zekere G. van Sandwijk van een ander voorval, dat zich in 1775 afspeelde op de Zuiderzee tussen Wervershoof en Andijk. Hij schrijft het volgende:

'Geboren en opgevoed in een dorp in Noord-Holland niet ver van de Zuiderzee, weet ik, dat voor veertig of vijftig jaren een zeebad het algemeene middel was, hetwelk men in dat oord aanwendde om menschen, ja soms ook dieren, door een dollen hond gebeten, van dolheid te bewaren. Ofschoon ik uit de dagen mijner jeugd van drie voorbeelden weet van kinderen door een dollen hond gebeten, op deze wijze genezen, zoo kan ik nog een treffend voorval in onze familiegeschiedenis aangeteekend, hier bijbrengen, wel waardig vermeld te worden. De ouders mijner tweede moeder, die op het zeedorp W. woonden, hadden een hond, die door een dollen hond gebeten was. Uit genegenheid voor het dier, een uitmuntende jagthond, wilden zij den hond niet dooden, maar legden hem aan de ketting, om te zien of de beet kwade gevolgen zou hebben. Na verloop van een dag of acht, negen werd het beest ongesteld,

Schuimbekkende, dolle hond. Bron: Huishoudkundig handboek voor den stedeling en landman, Amsterdam, 1800

weigerde te eten, lag voor het hok met den kop op de voorpooten uitgestrekt en met uitpuilende oogen. De vrouw, die in de meening was, dat hondsdolheid zich door blaffen en springen op de ketting openbaarde, wilde den hond, die zeer aan haar gehecht was, streelen, doch de hond sprong toe en beet haar in de hand. Zoodra zij dit aan haar man mededeelde, nam deze zijn jagtgeweer en schoot den hond neer. Drie of vier dagen later begon de vrouw te praten, alsof zij in een lichte ijlende koorts was. Nu was goede raad duur, want zij was sinds weinige weken zwanger en men moest zich haasten van het zeemiddel gebruik te maken eer dit te laat was, maar daarin moest men met beleid te werk gaan, want zal het helpen, dan moet zoo iemand niet weten, wat men met hem voor heeft. Een voorgewende uitnoodiging om te A. een half uur van W. bij een nicht van haar te gast te komen, moest haar dan bewegen met hun kleinen botter, den kleinen inham van de Zuiderzee over te steken, gelijk zij zulks meermalen hadden gedaan. Daar hondsdolheid met watervrees gepaard gaat en bij haar reeds een groote afkeer van de zee zich openbaarde, werd zij niet door dan sterke overredingskracht overgehaald mede te gaan. Men plaatste haar in den botter met den rug naar boord, zoodat ze de zee niet zag en hield zooveel mogelijk een druk gesprek met haar levendig. Op eenige roeden van den oever verwijderd nam haar man en de dorpschirurgijn, die aan haar vermaagschapt was, haar onverwacht op en smeten haar in zee, dompelden haar driemaal onder en trokken haar toen weder in de schuit. De vrouw was doodelijk ontsteld. Te huis gebracht werd zij ernstig ziek, waarvan zij door haar sterk lichaamsgestel nogtans herstelde en de ijlende toestand was reeds onmiddellijk verdwenen. In het volgende voorjaar Maart 1776 beviel zij van tweelingen, beiden van het mannelijk geslacht, waarvan de eerstgeborene genoegzaam den kop van een hond had en spoedig na de geboorte stierf; de andere was mijn oom C., die in 1832 overleed'.

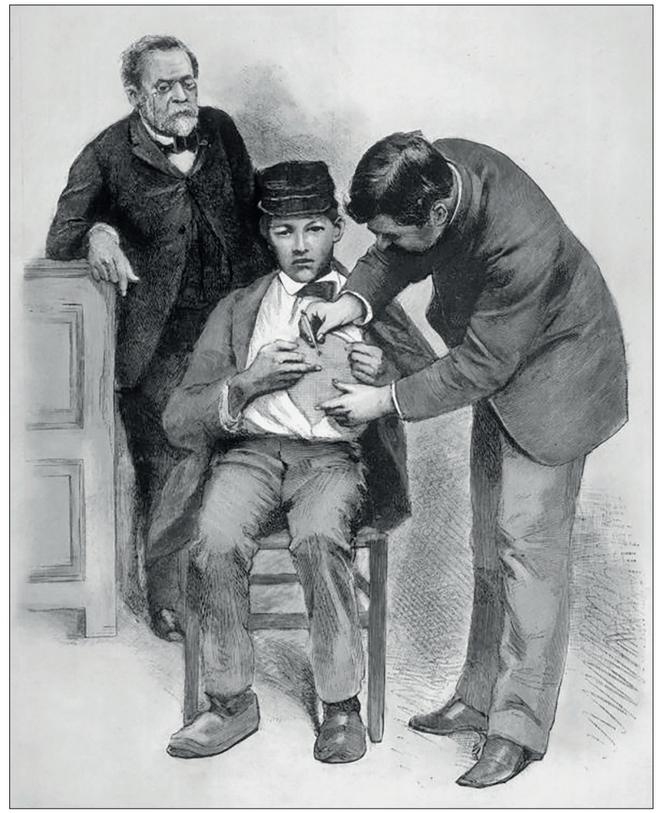

De Franse natuur- en scheikundige Louis Pasteur kijkt toe hoe zijn assistent in 1885 de veertien maal door een dolle hond gebeten negenjarige herdersjongen Joseph Meister uit de Elzas een injectie toedient tegen hondsdolheid. Bron: Harpers Weekly, 19 december 1885, p836.

Louis Pasteur

In de 19e-eeuw waren het vooral de kruidendrankjes die populair werden als remedie tegen hondsdolheid, ook al trokken steeds meer medici hun handen ervan af. De onderdompeling in zee werd veelal achterhaald geacht, maar had nog niet afgedaan, zo blijkt uit diverse bronnen. Zo werden in juni 1832 twee kinderen uit Oegstgeest gebeten door een dolle hond. De ouders kregen het advies een chirurgijn te raadplegen. Ze gaven er echter de voorkeur aan met hun kinderen naar Katwijk te gaan om ze daar onder te dompelen in zee. Bij een van de kinderen mocht deze behandeling echter niet baten; hij of zij overleed twee maanden aan de ziekte.

Ook in 1866 werd het zeebad nog toegepast. In dat jaar ging de door een dolle hond gebeten veearts Obré van Alkmaar naar Egmond aan Zee, waar hij drie maal in zee werd gedompeld om ervoor te zorgen dat de beet zonder gevolgen bleef.

In de jaren tachtig van de negentiende eeuw kwamen echter de eerste resultaten naar buiten van het onderzoek van de Franse natuur- en scheikundige Louis Pasteur (1822-1895). Hij toonde aan dat hondsdolheid wordt veroorzaakt door een virus en door een inenting kon worden voorkomen of bestreden (Afb. 4). Andere methoden, zoals een onderdompeling in zee of het gebruik van doldranken, bleken volkomen nutteloos.

Bronnen:

- *De Navorscher VI, pp. 74, 216-217. (Google boeken)*
- *Leids Erfgoed, Archief gemeente Oegstgeest en Poelgeest, inv.nr. 1318.*
- *Alkmaarse Courant, 7 januari 1866. (Regionaal Archief Alkmaar).*

Kees Floor